

JÄ KOJTSVIJJÜN JATS KOJTSMĚKIN JUU’ VE’ E JAYU OY TYUKJÖÖJTYKAP.

TRANSLATION OF THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS TO MIXE IN THE ALTERNATIVE TO TOTONTEPEC, MIXE, OAXACA, MEXICO.

Article 1

Tum akijpxa xa ve’ e jayu kye’ ex, ve’ em ax jö’ n tyukidaakjüva tijaty mëkin; ve’ empa axjö’ n jä jyööjtykin di yaknaxy, jats oy myujatyöö’ tējk di mëet nayjavajüt.

Article 2

Tum apaatjüp yē ve’ e jayu ixyē’ ē yē pava’ nün, va’ an di pēna di tiya, jya tē’ ēxtējka, jya yaa’ tyējka, jya tikütsam jä jyaantsy ja’ vün, pēn vintso jä vyinma’ yün uk pu jyööjtykün di yakyo’ oy, di yaknaxy.

Ka’ a ve’ e tii y’ itüt viijnk ixün jya tikütsam jä yakkutöjkün jöma jööjtyka jöma tsyüüna, pēnū viijnk jä yakkutöjkjüp uk pu viinm jä nyaajkutöjkküxjü.

Article 3

Yakjayäjpp pe’ e jä mëkin, jats jayu jyööjtykat, oy tsöj, ka’ a jayu yakjömtönüt yaktitönüt.

Article 4

Nipēna ve’ e kyayak’ akää’ yat jats myutönüt tsaatsytö’ nün mëet, ka’ a ve’ e pyüma jatse’ e jayu kyää’ työnüt jats tsyaatsy tönüt.

Article 5

Nipēna ve’ e kyayakvopüt, kyayaktsiiküt, uk yakjömtönüt yaktitönüt.

Article 6

Ananyijöma ve’ e jayu tyukida’ akyjē, jats yakvintsē’ ēgat kyutöjkin, myëkin jats vyinma’ yin jöma tsyüüna.

Article 7

Jä pava’ nün tökē’ ēyji jä ve’ e jayu di akäägat, tö’ kē’ ēyji jä ve’ e jayu di nikojtsva’ atsüt. Pün pün tse’ e töömp, nüüjmip ka oyap, yü pava’ nēn tse’ e xputējkimdap.

Article 8

Ananyijöma tse’ e tyukida’ aky jä putējkin, jä yakkutöjkün juu’ ve’ e putēkap jats ka’ a pēn di vinaxy, jats jä mëkin xö’ n jä pava’ nün di yakkutuk.

Article 9

Ka’ a ve’ e pyüma jats jayu yaktsömüt uk pu yakmatsüt ovintsova, ni ka’ ava jats jayu yakvojppitsümüt nyaax, kyajpün jēet.

Article 10

Tum tukidaakpjüp tse’ e jayu ananyijöma jats yak’ amotünaxüt may jayu vyinkujk, jats jä tokinpayo’ yva pēn oy töömp, van’ ittse’ e yak’ ixüt yakpayo’ oyüt pēn jyajejpp pe’ e ja tokin juu’ ve’ e yaktuknixē’ ē’ ip.

Article 11

Ka’ a tse’ e di akääga jats jayu tokinjēetp tyun tankojüt pēn ka’ ana ve’ e oy yak’ ix, yakpayo’ oy jä tyokin, ve’ em ax jö’ n jä pava’ nün pyüma.

Nipēna tse’ e kyayaktokinpēmüt ku ve’ e ti di tun, di kēts, pēn ka’ a ve’ e jä kutöjkin jats jä pava’ nün ve’ em vya’ any. Ka’ a tse’ e di akääga jats niyöjk tyun yaktukkuväjtpat jä tyokin, vanxüpe’ e di kuvätüt ax jö’ n jä pava’ nün yo’ oy.

Article 12

Nipüna tse’ e kyayaktutējkiyyat ovintsova jyööjtykin, jyëejnü tyējk , jatsü y’ it juu’ kyē’ mip , mëet kēts ayook juu’ yakvintsē’ kintokijyap, pēn ve’ emtse’ e jyatsy, tukidaakjüp tse’ e jats jä pava’ nün kyuva’ anjüt kyukotsjüt.

Article 13

Tukidaakpe’ e jats jayu yo’ oyēt nyaxüt pün jömajaty jayu di tsük, uk pu pün jöma jayu jyööjtykava’ any, pün jöma jayu naax, kajpēn nyatyukmutsükjē.

Yakjajtype’ e yē pava’ anün jats jayu nyējxüt viijnktsoj, jekum uk pēn jöma tēmü naat jats di avimpijtinüvat nyaaxü kyajpün.

Article 14

Pēn pēn tse’ e yakpavojpp o’ yip tse’ e di anējxat viijnk it jatse’ e jām tsyëēnat jyööjtykat. (Jekum).

Ixyü' ü yë kutöjkën ka' a tse' e yaktuktää' nüt, jats jayu nyin va' anüt, jats ka' a yü ve ve' e y' oya ax jö' n Naciones Unidas di pava' any.

Article 15

Tö' kkë' ëyji tse' e jayu di vinmatsyju jatse' e tsyëënat jyööjtykat jöma tyukida' akyju.

Ka' a xa ve' e di vinmatsyje jats jayu yakpüjkjat jä it, naxviijn jöma jyööjtykën di yaknaxy, ni ka' a tse' e yak' akää' yat jats tyanüt pën nējkuvaanüp viijnktsoj.

Article 16

Jä jayuda juu' jyööjnt tē di ajä' yidinü jats yaa' vyëjktinüt, tyë' ëxpëjktinüt, ka' a tse' e yakviijn ixüt pën jöma tsyoo' nda, jats jä jyaantsyja' vinkëjx, jatse' e nyamyëëttsëënajadat, y' önëk di jayäptat jats oy jyööjtykadat ku nyamyëëttsëënajadat, nay ve' empa pën vi' ntso di payo' oyda nyamyasookjidinüt.

Van' it tse' e nyavyëkjüdat pën ve' emme' e jä tsyobjkünda jä navyëjkiüvada.

Jä jayu yaa' tyëjk , tē' ëxtëjk , müjjiit muutskit, jä' äkëjx tse' e jyäja kajpün, vyinmajtsjup tse' e pyutëkajüt, kyuva' anjüt kyukotsjüt jä yakkutöjkpa pyava' nün.

Article 17

Tö' kē' ëyji jayu di vinmatsyju jats pëëmdük dē jayäpüt, ve' em ax jö' n nētö' jaty, uk pu tö' kmuk.

Ka' a dē vinmatsyju jats jayu ovintsova yakpëjkjat y' it.

Article 18

Tö' kē' ëyji jayu di vinmatsyju jats viinm di payo' oyüt pën tii työnüvaampy uk pën vitso jä jyaantsyja' vün, o' yip di yaktikütsüt jä jyaantsyja' vün jats di yakyo' oyüt naaydum uk pu jayu mëët, o' yip di yakjay' ixjüt, dyakjanyijavajüt jä y' ixpëjkün jats kyutyö' nün mëët.

Article 19

Tum tukidaakjup pe' e tö' k uk pu jadö' k jats di kojtsnaxüt vintso juu' dē payo' oy ax ka' a tse' e tē akäaga yaktuk' ixüt yaktukmotuvat pën vintso juu' tē dē kojtsnaxy o' yip dē yakjanyijavajüt pën jöma jatsy dē tsëk, pën vintso dē tsëk.

Article 20

Yakajatsype' e jä pava' nün jats jayu nyamyökjüt jats jayu nyatyukotsjüt nyatyukmaaydükjüt pënu tii oy yakxon. Vyinmajtsjudup tse' e jayuda jats nyay' amökajadat jats dē kojtsmöktat juu' oy juu' tsöj jats ka' a myutoküntun.

Nipënats kyayak' akää' yat jats dē tönüt, uk dē tuktëkat pën tii kyatsëjki.

Article 21

Tukidaakjüpü jayu jats kyajpün dē mutönüt viinm, uk kutöömpa mëët juu' dyakvinkën.

Vyinmajtsjuvap tse' e ananyijöma jayu jats ja myujayuda di mutönüt jöma kyunaaxa.

Vä' ä xa ve' e kyutöjkün töömp ja kajpün pyava' any jats kutöönk di patöndat, ax kajpün tse' e vye' na pyava' any uk pu di pëëmp pën vin' itte' e tyukida' akjü jats kutöönk tyukida' akyju pën vintso ve' e di yakyo' oydat uk pu di yakjapyanëjkxjüdat vintso ve' e oy tsöj yo' oyüt, jats ka' a jayu koojjyi nyavyin' ëë' njüt.

Article 22

Tö' kkë' ëyji ve' e jayu di vinmatsyju, jats jayu oy tsöj tsyëënat, jats jayu yakmo' ojüt jä putëjkin juu' tēmji uk jekum tsoo' mp meen këjx, uk jyatikëjxa, jä' ä tsyë ve' e, jats di tuk' oyat di tukjööjtsykat pën pën yë di majtsp.

Article 23

Vyinmajtsjupe' e jats tö' kē' ëyji jayu työnüt jats di vinkonüt pën tii töönk työnüvaampy, oyü tsöj, jats ka' a työönk yaktukmaso' oküt , pën y' akää' yajüt jats dyaktikütsüt ja jyayvün yë putëjkinkëjx

Jyapëna, tse' e pën pëne' e töömp tukidaakjup tse' e jats yakmujöyüt akiipxa mëët myu' atöönk jats ka' a yakviijn' ixüt

Jyapëna pën pën mutöömp, ax tukidaakjup tse' e jats yakmujöyüt pën vinxüp di akäaga jats nyipaadüxjup ku dyaktönüt mëët tsyaanü kyoo, jats pën tii o' yip jyaa' k yaktukputëkat.

Vä' ä ve' e tyukida' aky jats jayu ja nytenyiva di pëmüt ax juu' ve' e nikojtsva' atsjudap ku ovintsova yaktönüt työönkjëx.

Article 24

Tukidaakjupe' e jayu jats pyoo' kxün xëë yakmo' ojüt axjö' n tyukida' akyju, ve' em ax jö' n yakmujöyüt, namvaat pyëë' kx.

Article 25

Vä' ä ve' e jayu tukidaakjup jats oy tsöj tsyëënat, ve' em mëet tsyaanü kyoo, jats kyaaky nyëë, vyit xyox jats tyëjk jöma jyööjtykat, tsyoojy di paa' tüt vin' it tyukida' akyjü, tukidaakjüp jats yakputëkat pënu ka' a tii työönk, pënu pëjkjüp, pënu yakku' oo' kp, pënu mëj' önükinüp uk pënu tii ayo' vün yaknajxyp, uk jyatikëjxa.

Tukidaakjup jä të' ëxtëjk juu' maaxmëet jats yakputëkat, nayve' empa naaydüm ' önüka juu' jäm tyee' tyaak, uk pu juu' tyee' ka' ijtp nay tukidaajidip tse' e jats putëjkin yakmo' odat.

Article 26

Tukidaakjup jayu jats y' ixpëküt. Tukidaakjup tse' e jats pi' k önü ve' emji y' ixpëküt juu' jä ku y' ixpëjkün dü tsoo' ndük. Nay ve' em ixpëküpe' e jä pi' k' önü oyam tee' taak di ja ka tsoküt. Jats juu' mëj' ixpëjkün tö' kë' ëyji jayu di vinmatsyjü; ve' em ax jö' n jayu jä myëëdaakün.

Vä' ä ve' e tyukida' aky jats ja ixpëjkün työnüt vintso jayu oy tsöj di tukjööjtykat, jats jayu yakvintsë' ëgat, jats di nijavat vintso jyööjtykat; jats pyutëkat vintso nyavyinmotujadat, uk pu jayu nyajjavajüt, tö' k it uk viijnk it , ve' em ax jö' n jömajaty costumbre tyiküts, uk pu jaantsy ja' vün; jats yak' ixüt pën vintso yaktukjööjtykat Naciones Unidas pyava' nün.

Tukidaakjüp tse' e jä tee' taak jats di vinkontat pën tii ixpëjkin tyukmutsojktup tsyaan kyoo.

Article 27

Tukidaakjup xa ve' e jayu jats di vinkonüt jä yakxoojntkün pën juu' tsyëjpk di tuktëkat kyajpünkëjxm, o' yivap tse' e jats di tuktëjkivat pën tii vijjün käjjün ne' e jäjip uk o' yip jä kajpünküjx.

Tukidaakjup pe' e jayu jats yakvintsë' kijat pën ti ve' e yak' oyip yakpaadip, uk pu pën ti ve' e y' ixpü pyaatyp mëet jä vyijjün kyäjjün.

Article 28

Vä' ä ve' e tukidaakjup jats yë kës yë ayöök juu' yam töömp kojtsjup jats yë yo' oyüt jyajöma itü naxviijn ax jö' n ixyam dü nipayo' oy, jats yakkutyönüt vintso dü vinmatsyjü

Article 29

Vä' ä ve' e dü vinmatsyjü jats yakmutönüpe' e kajpün, kux jämme' e jayu jyööjtykat nyaxviijnat vintso dü vinmatsyjü.

Ku tse' e tsyokjüt jats ja jayu oy jyööjtykat vä' ä tse' e ja jayu pava' nün yakkutöjküxjüp jats ve' em y' oyat jä jöjtykün mëet jä myujayü, jats ve' em oy jä jyööjtykün dü yaknaxtat.

Ka' a yë ve' e yë pava' nün ovintsova jayu dü yaktöönkpaa' tüt, ve' emji ve' e työnüt vintso Naciones Unidas dü pava' any.

Article 30

Ka' a ve' e tyukida' akjü jats ixyë' ë yë pava' nün ovintsova jä yakkutöjkpa dü yaktönüt uk jyapëna dyaktönüt pën vintso dü ka vinmatsyjü, ax jö' n myujayu di nin tukmutokintönüt.